

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΒΕΡΓΑΣ ΤΟΥ ΑΛΜΥΡΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ**

Παναγιώτης Μπαζίγος*

Δρ, Γραμματέας Μεσσηνιακής Αμφικτυονίας,
Καλαματα- Ελλάδα,
Τακτικό Μέλος «Ι.Ε.Θ.Π – Πάτρας»

Περίληψη:

Η Οθωμανική αυτοκρατορία μη μπορώντας να καταστείλει την Ελληνική Επανάσταση, ζήτησε τη βοήθεια του πασά της Αιγύπτου Μωχάμετ Άλυ, προσφέροντάς του ως αντάλλαγμα την Κρήτη. Στις 11 Φεβρουαρίου 1825 αποβιβάστηκε στη Μεθώνη ο αιγυπτιακός στρατός που είχε Ευρωπαϊκή εκπαίδευση. Χωρίς δυσκολία κυριάρχησε στην Πελοπόννησο και παντού έκαψε πόλεις και χωριά. Το Δεκέμβριο του 1825 συμμετείχε στην πολιορκία του Μεσολογγίου. Δεν μπόρεσε να αλώσει την πόλη και οι υπερασπιστές της στις 10 Απριλίου 1826 έκαναν ηρωική έξοδο.

Όταν γύρισε στην Πελοπόννησο πολέμησε τους Μανιάτες (22- 24 Ιουνίου 1826) στο Αλμυρό. Κάτοικοι της Μάνης και λίγοι Μεσσήνιοι ήταν οχυρωμένοι πίσω από ένα τείχος τη «Βέργα», στην όχθη ενός χειμάρρου και νίκησαν τον στρατό του Ιμπραήμ.

Ο Ιμπραήμ αποβίβασε 1.500 στρατιώτες στον όρμο του Διρού τη νύχτα 22 προς 23 Ιουνίου, αλλά και εκεί ηττήθηκε. Για τρίτη φορά νικήθηκε από τους Μανιάτες στον Πολυάραβο στις 28 Αυγούστου 1826.

Οι τρεις αυτές ήττες του τον ανάγκασαν να αλλάξει συμπεριφορά προς τους Έλληνες και να γίνει φιλικός και συνεργάσιμος, στην προσπάθειά του να τους πείσει να παραδώσουν τα όπλα και να προσκυνήσουν. Δεν βρήκε όμως ανταπόκριση. Μετά την Έξοδο του Μεσολογγίου τα φιλελληνικά σωματεία της Ευρώπης πίεζαν τους βασιλείς να παρέμβουν για να σταματήσει η αιματοχυσία. Οι Νίκες των Μανιατών επηρέασαν ευνοϊκά τους λαούς την Ευρώπης και τους βασιλείς ότι δεν τελειώνει γρήγορα η αιματοχυσία και αποφάσισαν να παρέμβουν. Αποτέλεσμα αυτών ήταν το πρωτόκολλο του Λονδίνου, που υπήρξε η πρώτη φωτεινή ακτίνα της ελευθερίας των Ελλήνων.

Article info:

Received: October 17, 2021

Correction: December 5, 2021

Accepted: January 29, 2022

Λέξεις κλειδιά:

Αλμυρό,
Βέργα,
Επανάσταση,
Ιμπραήμ,
Μάνη,
Μανιάτες.

** Εισήγηση στο Διεθνές Συνέδριο του *Ιδρύματος Εθνικού και Θρησκευτικού Προβληματισμού* και του *Περιοδικού SingiLogos – Πανεπιστημίου Singidunum - Βελιγραδίου* για τα 200 χρόνια από την Ελληνική Επανάσταση (7/11/2021).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ελληνική Επανάσταση του 1821 ουσιαστικά άρχισε με την άνευ όρων απελευθέρωση της Καλαμάτας στις 23 Μαρτίου 1821, κατά την οποία «έπνευσε πνοή ελευθερίας»¹ που παρέσυρε όλη την Ελλάδα και σάρωσε την Οθωμανική αυτοκρατορία. Στα δύο πρώτα χρόνια η επανάσταση είχε μια ένδοξη και νικηφόρο πορεία. Σχεδόν όλος ο Μοριάς είχε ελευθερωθεί. Η Οθωμανική αυτοκρατορία διατηρούσε στον Μοριά τα φρούρια της Κορώνης, της Μεθώνης, της Πάτρας και ένα μικρό κάστρο στο Ρίο. Ακολούθησαν όμως δύο χρόνια εμφυλίων διενέξεων και πολεμικών συρράξεων. Η Υψηλή Πύλη βλέποντας ότι δεν μπορεί να καταστείλει την Ελληνική Επανάσταση ζήτησε από τον Μωχάμετ Άλυ, τον πασά της Αιγύπτου, που αποτελούσε τμήμα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, να στείλει στρατό στην Πελοπόννησο για να την καταπνίξει. Ως αντάλλαγμα θα του παραχωρούσε την Κρήτη.

Ο Μωχάμετ Άλυ είχε καλέσει στην Αίγυπτο έμπειρους αξιωματικούς των Ναπολεόντειων πολέμων, για να οργανώσουν και να εκπαιδεύσουν τον στρατό του, που πολεμούσε πλέον κατά τα Ευρωπαϊκά πρότυπα. Δηλαδή παρατασσόταν σε φάλαγγα βαδίζοντας κατά του εχθρού σε σύγκρουση εξ επαφής.

Τα όπλα του ήταν από τα καλλίτερα της εποχής και στην κάνη προσάρμοζαν λόγχη. Τα λογχοφόρα όπλα πλεονεκτούσαν σε μήκος στις εξ επαφής συγκρούσεις από το γιαταγάνι των Ελλήνων. Επίσης ο στρατός αυτός είχε και σώματα ατάκτων Κρητών και Αλβανών άριστα εκπαιδευμένο ιππικό, πυροβολικό, μηχανικό, υγειονομικό, εφοδιασμό και ό,τι άλλο διέθετε ένας σύγχρονος στρατός της εποχής εκείνης.² Αρχηγός ήταν ο Ιμπραήμ πασάς, θετός γιός του Μωχάμετ Άλυ.

Μετά την καταστροφή της Κάσου και εν μέσω του εμφυλίου, στις 11 Φεβρουαρίου 1825 αποβιβάστηκε η πρώτη αποστολή στρατευμάτων στη Μεθώνη, η οποία ήταν υπό Οθωμανική κατοχή, με 4.000 πεζούς και 400 ιππείς.³ Ακολούθησαν αργότερα και άλλες αποστολές. Οι αποβιβασθέντες δεν βρήκαν καμία αντίσταση. Τα Ελληνικά στρατεύματα που είχαν εισχωρήσει στην Πελοπόννησο, ιδιαίτερα στη βόρειο-δυτική πλευρά, που θα έπρεπε να αντιδράσουν αμέσως στην αποβατική ενέργεια των Αιγυπτίων, αδρανούσαν.

Ο Ιμπραήμ στη Μεσσηνία

Η πρώτη κίνηση του Ιμπραήμ ήταν να λύσει την πολιορκία του Κάστρου της Κορώνης και στη συνέχεια να στραφεί προς το Νεόκαστρο, το Κάστρο της Πύλου. Η φρουρά του Νεόκαστρου αντιστάθηκε ηρωικά. Αντίθετα τα Ελληνικά στρατεύματα που ήταν εκτός του φρουρίου έδειξαν αδράνεια.

Ο Ιμπραήμ κέρδιζε τη μια μάχη κατόπιν της άλλης. Νίκησε τους Έλληνες με σημαντικές απώλειες στη Σχινόλακκα, μετά στα Κρεμμύδια, κατέλαβε με απόβαση τη Σφακτηρία. Παραδόθηκε το Παλαιόκαστρο, γιατί δεν ήταν καθόλου εφοδιασμένο. Στις 11 Μαΐου παραδόθηκε και το Νεόκαστρο από την έλλειψη νερού με συμφωνία, στο οποίο οι

1 Η πρώτη προκήρυξη της Μεσσηνιακής Γερουσίας προς τας Ευρωπαϊκάς Αυλές.

2 Αρχείο Ρώμα Διον. Τομ Α', 340-366.

3 Γ.Α.Κ. Συλλ. Βλάχ. Εκτ. Φακ.9 εγγρ.049/6-3-1825.

Έλληνες παρέδωσαν τα όπλα τους. Παρά όμως τη συμφωνία, ο Ιμπραήμ, κράτησε τον Γιωργάκη Μαυρομιχάλη και τον Παναγιώτη Γιατράκο με την πρόφαση ότι και οι Έλληνες κατά την παράδοση του Ναυπλίου είχαν κρατήσει τους εκεί πασάδες και δήλωνε ότι ήταν πρόθυμος να τους ανταλλάξει με τους πασάδες του Ναυπλίου.⁴

Μέχρι τότε η συμπεριφορά του Ιμπραήμ προς τους Έλληνες ήταν διπλωματική και τους συμβούλευε να παραδώσουν τα όπλα και να γυρίσουν στις δουλειές τους.⁵ Μετά τη μάχη στο Μανιάκι στις 20 Μαΐου και την καταστροφή του Παπαφλέσσα η συμπεριφορά του έγινε απάνθρωπα σκληρή αφήνοντας το υποκριτικό του ύφος αφού ο χαρακτήρας του κατά τον Ρομέι, που περιέγραψε τον Ιμπραήμ, ήταν «...θηριώδης πάντοτε και πάντοτε βάρβαρος διψά για αίμα και ερείπια και όλεθρόν. Αλοίμονον εις τους Έλληνας αν λάβουν την ατυχίαν να σαγηνευθούν από τα απατηλές υποσχέσεις του ...».⁶

Στη συνέχεια προχώρησε, έκαψε την Καλαμάτα μπήκε στη Μάνη μέχρι τις Κιτριές, καταστρέφοντας όλα τα οχυρά και τους πύργους των Μανιατών. Ακολούθησαν οι μάχες με τον Κολοκοτρώνη, τον οποίο νίκησε στη μάχη της Τραμπάλας και στα Τρίκορφα της Τριπολιτσάς. Όλο το καλοκαίρι του 1825 γύριζε σε διάφορες επαρχίες του Μοριά, αφήνοντας στο πέρασμά του πτώματα, χαλάσματα κι αποκαΐδια κι έσερνε πίσω του αιχμαλώτους γέρους και γυναικόπαιδα.

Ο Ιμπραήμ, τον Δεκέμβριο του 1825 πήγε στο Μεσολόγγι, που το πολιορκούσε ο Κιουταχής. Μετά την ηρωική έξοδο των Μεσολογγιτών (10 Απριλίου 1826), γύρισε στην Πελοπόννησο να ξεκουράσει το στρατό του και να συνεχίσει το καταστροφικό του έργο εκεί όπου οι Έλληνες δεν τον προσκυνούσαν.⁷

Ο Ιμπραήμ εναντίον της Μάνης

Για τη Μάνη, ο Ιμπραήμ συνομιλούσε και αλληλογραφούσε με τον Γιωργάκη Μαυρομιχάλη, γιό του Πετρόμπεη, από τότε που τον κρατούσε στην Πύλο, αλλά και μετά που τον άφησε, με σκοπό να πείσει τον πατέρα του και τους Μανιάτες να έρθουν σε κάποια συμφωνία, κάτι που δεν γινόταν.⁸ Η επαφή αυτή γινόταν σε γνώση και με την έγκριση της Ελληνικής Διοίκησης με σκοπό κάποιος ταχυδρόμος να επιχειρήσει να σκοτώσει τον Ιμπραήμ. Έτσι στις 29 Μαΐου 1826 ο Ιμπραήμ έστειλε επιτιμητική επιστολή στον Γιωργάκη Μαυρομιχάλη, διότι δεν είχε προετοιμάσει μια συμφωνία και απαιτούσε σε δέκα ημέρες να προσκυνήσουν οι Μανιάτες, γιατί σε αντίθετη περίπτωση, θα εισέβαλε στη Μάνη να κάψει τα χωριά και αιχμαλωτίσει τις γυναίκες, που σήμαινε και την ατίμωσή τους, για την ικανοποίηση των στρατιωτών του.

Η επιστολή αυτή δόθηκε στην Εφορεία της Σπάρτης, δηλαδή της Μάνης,⁹ που την αποτελούσαν ο Ιωάννης-Κατσή Μαυρομιχάλης, ο Διονύσιος Μούρτζινος, ο Τζαννετάκης Γρηγοράκης, ο Θανασούλης Κουμουνδουράκης, ο Νικολάκης Χρηστέας, ο Παναγιώτης Δουράκης, ο Πανάγος Κυβέλος κ.ά.. Η απάντηση των Μανιατών και λίγων Πελοποννησίων

4 Γ.Α.Κ. Έκτ., Φάκ.86, έγγρ 128 και 129.

5 Γ.Α.Κ. Συλλ. Βλάχ. Α Φακ.8 εγγρ.126/20-2-1825.

6 Αρχείο Ρώμα Διον. Τομ Α', 366.

7 Καπετανάκης Γ.Σ., (2015), 635-664.

8 Ρέππας Χρ. Υπόθεσις Κατασκοπίας.

9 Αμβρ. Φραντζή τομ. 2, 444.

που είχαν καταφύγει εκεί, ήταν αρκετά προκλητική και τελείωνε με τα παλληκαρήσια λόγια: «...και σε περιμένω με όσες δυνάμεις θελήσης».¹⁰ Έτσι ο Ιμπραήμ ετοίμασε τον στρατό του και τον εγκατέστησε στη «Μπούκα» το επίνειο του Νησιού, της σημερινής Μεσσήνης, δώδεκα χιλιόμετρα δυτικά της Καλαμάτας.

Οι Μανιάτες οχυρώνονται στη «Βέργα» του Αλμυρού

Στη μακρόχρονη ιστορία του Αλμυρού (νερού κατά τον Πausανία¹¹) αναφέρονται πολεμικές συγκρούσεις, η πρώτη των οποίων είναι κατά την κάθοδο των Δωριέων. Εκεί είναι η είσοδος στη δυτική Μάνη.¹² Μεταξύ του Μεσσηνιακού κόλπου και του Καλαθίου όρους (βουνό της Σέλιτσας, ονομαζόμενο και Μπουρολίβας) είναι οι πρόποδες του βουνού, όπου το έδαφος από την παραλία παρουσιάζει ανηφορική κλίση, η οποία αυξάνει ανατολικά προς το βουνό, μέχρι που γίνεται απόκρημνη. Η επικλινή αυτή λουρίδα γης, πλάτους περίπου 1.000 μέτρων, περιέχει και φυσικές διαβρωτικές χαραδρώσεις.

Το 1805 πέρασε από το Αλμυρό ο Άγγλος περιηγητής William Gell και είδε μια μάντρα από ξερολιθιά στον νοτιότερο και μεγαλύτερο των χειμάρρων-χαραδρών. Ένας κάτοικος του είπε, πως από εκεί και πέρα δεν έχουν περάσει οι Τούρκοι.¹³ Αυτή η ξερολιθιά φαίνεται ότι, καταστράφηκε το 1825, όταν ο αιγυπτιακός στρατός έκαψε την Καλαμάτα και έφτασε μέχρι τις Κιτριές, καταστρέφοντας τα αμυντικά έργα των Μανιατών.

Τη θέση αυτή οι Έλληνες επέλεξαν να αμυνθούν, στο Αλμυρό, επτά χιλιόμετρα Ν.Α. της Καλαμάτας. Για να πλησιάσει κανείς τη θέση αυτή από την Καλαμάτα έπρεπε στα τελευταία 1.500 μέτρα, να διαβεί πέντε χαράδρες βάθους από 4 έως 6 μέτρα και πλάτους από 8 έως 10 μέτρα, κάτι που δυσκόλευε το ιππικό για να κάνει επέλαση και να δημιουργήσει πανικό, αλλά και τον τακτικό στρατό να προχωρήσει σε φάλαγγα. Όπως μας πληροφορεί ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, όταν ο Ιμπραήμ έλειπε στο Μεσολόγγι, οι Μανιάτες κατασκεύασαν με ξερολιθιά, ένα αμυντικό (ευθύγραμμο) τείχος στο νότιο χείλος μιας ρεματιάς, τη «Βέργα», όπου στην χαλικώδη εκβολή της ήταν τα σπίτια των Καπετανιάνων.¹⁴ Η μάνδρα αυτή είχε μήκος 1.200 μέτρων και ύψος περίπου 1,5 μ.. Κατά τον Δ. Κόκκινο «...αν το σημείο τούτο παρεβιάζετο όλη η γραμμή θα κατέρρεε και οι αμυνόμενοι θα εβάλλοντο εκ των νώτων».¹⁵

Το οχυρό της Βέργας κάλυπτε τον όρμο του Αλμυρού, όπου ήταν Τελωνείο, το οποίο ενοικίαζε η οικογένεια Καπετανάκη. Από τις εισπράξεις όφειλε 10.000 γρόσια στη Διοίκηση (Οθωμανική). Μέρος των χρημάτων αυτών φαίνεται ότι χρησιμοποιήθηκαν για την οχύρωση του τόπου με την εργασία των Σελιτσάνων, των Αλτομιριανών και λοιπών Αβιατών. Αρχηγός της οικογένειας ήταν τότε ο Γέρο-Παναγιωτάκης με τα παιδιά του και τα ανίψια του. Τα σπίτια των Καπετανάκηδων, που ήταν στη Βέργα, κάλυπταν το ευπαθές σημείο της, δηλαδή την παραλία. Εκεί και η κοίτη του χειμάρρου πλάτυνε και σχημάτιζε χαλικώδη παραλία. Το μεγαλύτερο οικοδόμημα ήταν η «καζάρμα» (casarma),

10 Σπ. Τρικούπης, τομ. Δ', 19-20.

11 Πausανίου Μεσσηνιακά. (1979), 35.

12 Σκοπετέας Στ. (1951). Τομ. Β., 103-106.

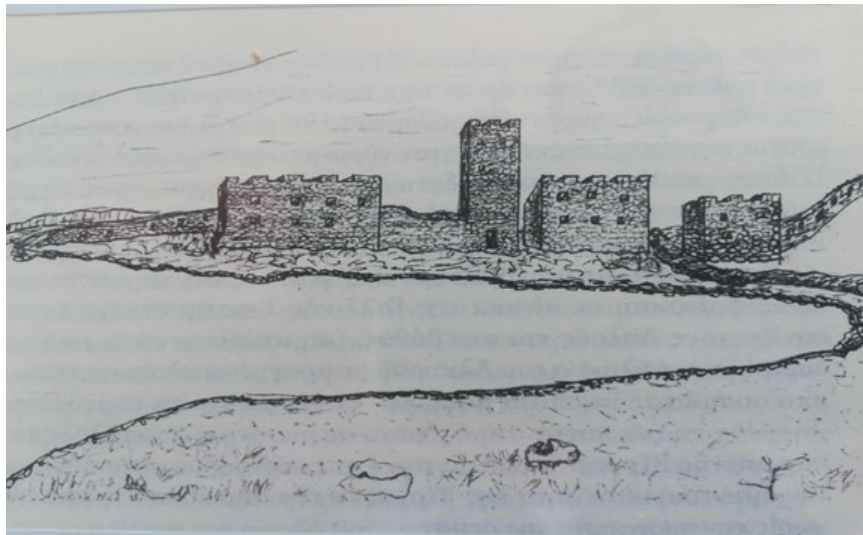
13 Σοφία Σ. Καπετανάκη. (1990). Λακωνικά Σπουδαί 10, 499-524.

14 Θ. Κολοκοτρώνης ό.π., 173.

15 Διονύσιος Κόκκινος. (1956). Τομ. Ι, 153.

που σημαίνει στρατώνας. Ανατολικότερα ήταν ο πύργος του Σταυριανού Καπετανάκη (γιου του γέρο-Παναγιωτάκη), που ήταν το παρατηρητήριο του οχυρού και είχε το όνομα «φυλακή», δηλαδή φυλάκιο. Πιο ανατολικά ήταν ακόμη δύο σπίτια μελών της οικογενείας. Η Βέργα απέληγε σε μια βραχώδη έξαρση το «Καστράκι». Στα 200 μέτρα από τη θάλασσα, εκεί που περνούσε ο δρόμος της εποχής εκείνης ήταν ένα πυροβολείο.¹⁶ Σχεδιαστική παράσταση των σπιτιών των Καπετανάκηδων και το δυτικό τμήμα της «Βέργας» προερχόμενη από πίνακα ζωγραφικής της Γαλλικής Επιστημονικής Αποστολής, στις μάχες της Βέργας (22-24 Ιουνίου 1826), σχεδίασε ο Παν. Μπαζίγος σε συνεργασία με τον Στ. Γ. Καπετανάκη.

Σχέδιο των σπιτιών Καπετανάκηδων και του δυτικού τμήματος της «Βέργας» του Π. Μπαζίγος, από ευρύτερο πίνακα ζωγραφικής της Γαλλικής Επιστημονικής Αποστολής

Φωτογραφία, 2021, του κεντρικού τμήματος της «Βέργας» του Αλμυρού

Μετά τη μάχη, για να γίνει ασφαλέστερο το οχυρό της ξερολιθιάς της Βέργας, αντικαταστάθηκε από νέο τείχος με ασβεστοκονίαμα, που θα άντεχε και σε κανονιοβολισμό. Το τείχος αυτό δεν διατηρήθηκε, ώστε, όταν το 1926 γιορτάστηκε η επέτειος της εκατονταετίας, υπήρχαν ελάχιστα υπολείμματα. Το 1935 η Λέσχη Λακώνων Αθηνών κατασκεύασε το τείχος που υπάρχει σήμερα¹⁷ και εμφανίζεται στη Φωτογραφία.

Το χρονικό των μαχών στη Βέργα.

Η μάχη της Βέργας αποτυπώνεται στο σχεδιάγραμμα επί Χάρτου του Κων. Α. Κοτσώνη. Στις 20 Ιουνίου 1826 ο Ιμπραήμ από τη «Μπούκα» της Μεσσήνης, διαχώρισε το στρατό του σε δύο μέρη.¹⁸ Το πρώτο με 1.500 στρατιώτες θα πήγαιναν με τον στόλο του Ιμπραήμ στον όρμο του Διρού. Οι υπόλοιποι 6-8.000, θα ακολουθούσαν τον Κεχαγιά του Ιμπραήμ και θα βάδιζαν εναντίον της Βέργας του Αλμυρού. Στις 21 Ιουνίου, ο Ιμπραήμ έπλευσε στις ακτές της Έξω Μάνης και κανονιοβόλησε και ορισμένα χωριά, όπως την Τραχήλα, τον Άγιο Δημήτριο και τις Κιτριές, για να πιστέψουν οι κάτοικοι ότι σκόπευε εκεί να κάνει απόβαση, ενώ άλλοι θεώρησαν ότι, ήθελε να φοβίσει τους κατοίκους να μείνουν στον τόπο τους και να μη πάνε στο Αρμυρό, όπου ήταν το στρατόπεδο των Μανιατών.

Κατά την έναρξη της μάχης οι υπερασπιστές της Βέργας ήταν περίπου 2.000, ενώ στο τέλος του πολέμου έφθαναν τις 4.000, γιατί συνεχώς έρχονταν κι άλλοι πολεμιστές. Οι Μαυρομιχαλαίοι¹⁹ εκτός από 700 Μανιάτες είχαν μαζί τους και 220 Πελοποννησίους, ο Στέφανος Πικουλάκης είχε 200 Μανιάτες, 80 Πελοποννησίους και 60 Κρητικούς, και οι Καπετάκηδες είχαν 350 Μανιάτες και 120 Πελοποννησίους. Επίσης υπήρχαν και άλλες ομάδες με τους οπλαρχηγούς τους. Αρχηγός του πολέμου ήταν ο Ιωάννης- Κατσής Μαυρομιχάλης. Ένα μέρος των Μανιατών είχε τοποθετηθεί στη βόρειο-δυτική πλαγιά του βουνού κοντά στο μοναστήρι της Αγίας Τριάδος, απ' όπου περνούσε δρόμος προς το χωριό Άνω Σέλιτσα. Από αυτή τη διάβαση θα μπορούσαν οι εχθροί να περάσουν και να βρεθούν στα νώτα της παράταξης της Βέργας.

Πριν από το χάραμα της 22ας Ιουνίου 1826 ξεκίνησε από την Μπούκα η αιγυπτιακή στρατιά με πορεία δυτική προς το Αλμυρό και φθάνοντας στην Αγία Σιών (ανάντι του ξενοδοχείου Φιλοξένεια) συνέχισε νότια. Στη Μάνη δρόμοι δεν υπήρχαν παρά μόνο γιδόστρατα, αυτά δυσκόλευαν την πορεία συντεταγμένων μεγάλων στρατιωτικών μονάδων και, καθώς εκεί ο τόπος διασχίζονταν από χειμάρρους, έκαναν την πορεία δυσκολότερη. Με το πρώτο φως της ημέρας αντίκρυσαν οι Αιγύπτιοι τη μάντρα, πίσω από την οποία ήταν οι Μανιάτες και οι φίλοι τους πρόσφυγες από τη Μεσσηνία, που για λόγους ασφαλείας είχαν καταφύγει στη Μάνη.

Οι πεζοί Τουρκοαιγύπτιοι με αρχηγό τον Κεχαγιάμπεη και σύμβουλάτορα το Γάλλο συνταγματάρχη Seve, αλλαξόπιστο Σουλεϊμάνμπεη, δίνουν τις διαταγές και κατά την επίθεση επιτάχυναν το βηματισμό τους και το ιππικό έκανε επέλασή για να τρομάξουν τους αντιπάλους τους, νομίζοντας ότι τα άλογά τους θα περνούσαν με ένα άλμα τη μάντρα και θα κομματιαζαν τους υπερασπιστές του οχυρού. Τα πράγματα όμως εξελίχτηκαν διαφορετικά. Το ιππικό είχε λίγα μέτρα να τρέξει πριν τη Βέργα για να κάνει ισχυρή επέλαση.

17 Καπετανάκης Σ. Γ. (2015), 644-649.

18 Γενική Εφημερίς της Ελλάδος αρ. φ.70/30-6-1826.

19 Αμβρ. Φραντζή, 447.

Σχεδιάγραμμα Μάχης Βέργας Αλμυρού υπό Κ. Λ. Κοτσώνη

Έτσι απογοήτευση περίμενε τους επιτιθέμενους ιππείς και πεζούς, γιατί η χαμηλή μάντρα, που πρόβαλε μπροστά τους, βρισκόταν στο νότιο άνω χείλος της ρεματιάς του χειμάρρου με την κοίτη να έχει βάθος αρκετών μέτρων, πράγμα που την έκαναν αξεπέραστη. Πίσω δε από τη μάντρα βρίσκονταν ψυχωμένοι πολεμιστές. Εκείνη την ημέρα έγιναν συνολικά εννέα έφοδοι. Όλες αποτυχημένες με πολλούς νεκρούς και τραυματίες. Με αγαλλίαση οι Έλληνες έβλεπαν, άλλους να τους φορτώνουν σε ζώα κι άλλους σε λαντζόνια (μικρά πλοία) για να τους απομακρύνουν από το πεδίο της μάχης.

Ένα αιγυπτιακό πλοίο, φορτωμένο με στρατιώτες, έπλευσε νοτιότερα από την αμυντική γραμμή των Ελλήνων. Προφανώς για να τους αποβιβάσει στα νώτα των υπερασπιστών της Βέργας. Αμέσως ο Σταυριανός Καπετανάκης με μια ομάδα εκατό Ελλήνων το παρακολούθησαν από την παραλία και το πυροβολούσαν, για να μην πλησιάσει την ακτή, έτσι απέτυχε και αυτή η προσπάθεια των Αιγυπτίων.

Γυναίκες από τη Σέλιτσα και τα άλλα χωριά του Σταυροπηγίου (μετέπειτα Δήμου Αβίας) μετέφεραν νερό για τους μαχητές της Βέργας. Ψωμί έφερε ένα καΐκι από την Καρδαμύλη. Ο Ηγούμενος της μονής της Παναγίας του Χελμού των Γαϊτσών με τη θαυματουργή εικόνα της Παναγίας και ο Ηγούμενος της μονής Βελανιδιάς των Μαλεβριανικών στα Βαρούσια της Ζαρνάτας με την εικόνα του τέμπλου του Αγίου Νικολάου περιέρχονταν την ελληνική παράταξη και ευλογούσαν τους μαχητές οι οποίοι αγωνιζόνταν «υπέρ πίστεως και πατρίδος».²⁰

Τόσος ήταν ο ενθουσιασμός των υπερασπιστών της Βέργας, που δεν κρατιόνταν και έβγαιναν από τα ταμπούρια τους και καταδίωκαν τους υποχωρούντες Αιγύπτιους, πολλούς από τους οποίους φόνευαν. Ιδιαίτερα ο παπά-Πανάγος Ρούσσος από την Αράχοβα της Μάνης, που σκότωσε πέντε εχθρούς, όπως το βεβαίωνε σχετικό πιστοποιητικό. Ιδιαίτερη επίδοση στην καταδίωξη των Αιγυπτίων είχαν οι πολεμιστές από τα Σκυφιάνικα.²¹

Το ανακοινωθέν των αγωνιστών της Βέργας έγραφε:²² «...Ειδοποιούμεν προς άμετρον χαράν της Στρατ. Διοικήσεως, ότι σήμερον περί το πρωί μας ήλθεν ο εχθρός όλος συσσωματωμένος με τακτικούς και άτακτους πεζούς και ιππείς έως οκτώ χιλιάδες, επίασαμεν την Βέργαν τακτικώς και με Σπαρτιατικήν τω όντι γενναιότητα αρχίσαμεν τον πόλεμον, και με την συνηθισμένην τους εφόρμησιν έκαναν εννέα γιουρούσια, πλην εύρον ανθίστασιν ανωτέραν, και ούτως επέστρεφον με μεγάλην των ζημίαν. Μόλις ημπορούσαμεν να κρατώμεν την ορμήν των Σπαρτιατών, οίτινες πηδώντες το αδύνατον των πολεμούντων, εβγήκαν έξω από την Βέργαν και τους εκυνήγησαν...»

Τελικά ο αιγυπτιακός στρατός ηττημένος οπισθοχώρησε και στρατοπέδευσε στην Αγία Σιών (Αγιασώ), 5 χλμ. ανατολικά της Καλαμάτας. Την επόμενη ημέρα, 23 Ιουνίου, μια ομάδα Αιγυπτίων ιππέων πλησίασε τη Βέργα, αλλά όταν δέχτηκε πυροβολισμούς, γύρισε στο στρατόπεδό της. Φαίνεται ότι, ήταν αναγνωριστική περίπολος.²³

Την τρίτη ημέρα, 24 Ιουνίου, ο αιγυπτιακός στρατός από νωρίς το πρωί άρχισε τις εφόδους του, συγκεντρώνοντας τις προσπάθειές του στο δυτικό μέρος της Βέργας. Το ανακοινωθέν της 24^{ης} Ιουνίου²⁴ περιλαμβάνει τα ακόλουθα: «...Οι προς το μέρος της Αγίας Τριάδος τοποθετημένοι Σπαρτιάται, βλέποντες τον εχθρόν όλον συσσωματωμένον και πολεμούντα αποφασιστικώς το παραθαλάσσιον, όρμησαν κατ' επάνω τους από το ύψος της θέσεώς των και καταβάντες εις το επίπεδον με πρώτην ορμήν edίωξαν αυτόν, βάλλοντές τον εις αταξίαν. Συγχρόνως δε εξελθόντες και οι λοιποί των προμαχώνων των τον εκτύπησαν με γενναιότητα απαραδειγμάτιστον, του εσκότωσαν υπέρ τα δεκαπέντε άλογα, πολλούς ιππείς και ως εκατόν τακτικούς, τους οποίους, φέροντες εις τους ώμους τους βλέπουν ήδη να τους ιμβαρκαρουν εις τα λαντζόνια...».

20 Κ. Λ. Κοτσώνη (1974), Βέργα σύμβολο θάρρους και αντοχής, Ιθώμη 6.

21 Καπετανάκης Γ.Σ. (2008). Αριστεία του 1821 σε Μανιάτες Αγωνιστές.

22 Α. Λιγνού Αρχείο Κοινότητας Ύδρας, τομ. ΙΒ, 227-8. Δ.Β. Βαγιακάκου, ο.π., 128-9.

23 Α. Λιγνού Αρχείο Κοινότητας Ύδρας, τομ. ΙΒ σ. 262. Δ.Β. Βαγιακάκου, ο.π., 118.

24 Διον. Δ. Ρώμα, Αρχείον σ.262-3. Δ. Β. Βαγιακάκου, ο. π., 122.

Μετά την απόσυρση των εχθρών από τη Βέργα έφθασε και ο Γιωργάκης Μαυρομιχάλης με 500 στρατιώτες. Έφερε όμως την είδηση ότι αιγυπτιακός στρατός αποβιβάστηκε στον όρμο του Διρού. Επειδή οι υπερασπιστές της Βέργας είχαν αυξηθεί, αμέσως 1.000 από αυτούς, υπό την ηγεσία του Αναστασίου Μαυρομιχάλη, ξεκίνησαν και την άλλη ημέρα το πρωί ήταν στο Διρό και πήραν μέρος στην τελική μάχη, που πέταξαν τους εχθρούς στη θάλασσα. Μέχρι τότε οι γυναίκες του Δυρού με δρεπάνια και πέτρες και οι εναπομείναντες γέροντες κρατούσαν τους Τουρκοαιγύπτιους.

Την επόμενη ημέρα έφθασε στη Γιάννιτσα και ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης με 2.000 στρατιώτες. Γινόταν προετοιμασία να γίνει νυχτερινή επιδρομή στον αιγυπτιακό καταυλισμό και υπήρχε κατάλογος με 800 εθελοντές. Αλλά η παρουσία μεγάλου αριθμού Ελλήνων, ανάγκασε τους Αιγύπτιους να εγκαταλείψουν τη θέση τους και να κατασκηνώσουν στις εκβολές του Νέδοντα ποταμού της Καλαμάτας. Όταν πλέον έμαθαν την έκβαση της καταδρομικής τους επιχείρησης στον όρμο του Διρού, έφυγαν για τη Μεθώνη.

Οι σημαντικότεροι αρχηγοί των Μανιατών, που ήταν τα βασικά μέλη την Εφορεία της Σπάρτης, ήταν στον πύργο του Κουμουνδουράκης στο κάστρο της Ζαρνάτας. Εκεί ήταν ο Ιωάννης-Κατσή Μαυρομιχάλης, ο Διονύσιος Μούρτζινος, ο Τζαννετάκης Γρηγοράκης, ο Νικολάκης Χρηστέας και άλλοι.

Στην πρώτη γραμμή του μετώπου, στην ξερολιθιά της Βέργας ήταν ο Αναστάσης Μαυρομιχάλης, ο Ηλίας Κατσάκος-Μαυρομιχάλης, ο Νικόλαος Πιερράκος-Μαυρομιχάλης έχοντας 700 Μανιάτες και 220 Πελοποννησίους. Ο Στέφανος Πικουλάκης με 20 Μανιάτες, 80 Πελοποννησίους και 60 Κρήτες. Μαζί τους ήταν και ο Ηλίας Χρυσοσπάθης.

Από τους Καπετανάκηδες ήταν ο γέρο-Παναγιωτάκης με τον γιο του τον Σταυριανό και τα μικρότερα παιδιά του. Από τα ανίψια του ήταν ο Χριστόδουλος, ο Βενετσάνος και ο Γιαννιός, παιδιά του καπετάν Γιωργάκη, ο Παναγιώτης και ο Γεώργιος του Πιέρου, ο Παναγιώτης και ο Αντώνης του Γιάννη, που ήταν γνωστοί ως Γιανναίοι, με 350 Αβιάτες και 120 Πελοποννησίους (Μεσσηνίους πρόσφυγες).

Ο Γαλάνης και ο Ανδρέας Κουμουνδουράκης, ο Αντώνιος Αλημπαρούτης-Τζαννετάς-Τρουπάκης, ο Ιωάννης Τρουπάκης, ο Στέφανος Χρηστέας, ο Παναγιώτης Δουράκης, ο Ηλίας, ο Αναστάσιος και ο Βενετσάνος Κυβέλος, ο Παναγιώτης Κοσονάκος, ο Γεωργάκης Δραγωνάκος-Γρηγοράκης, και πολλοί ακόμη τοπικοί αρχηγοί Μανιατών και απλοί πολεμιστές.²⁵

Μεγάλη ήταν και η συμμετοχή του κλήρου, όπως²⁶ ο κλήρος του Σταυροπηγίου, από το Μητροπολίτη Γαβριήλ Φραγκούλη μέχρι το νεότερο διάκο, ο Λαγίας (Ασίνης) Μακάριος Σαμπατακάκης, ο αρχιμανδρίτης Θεοδόσιος Φρουντζάκης από το Κουσκούνι της Αερόπολης, ο αρχιμανδρίτης Αγγελετάκης, ηγούμενος της Μονής Βελανιδιάς Μαλεβρακίων, ο ηγούμενος της Παναγίας του Χελμού Γαϊτσών Πάϊσιος Παρασκευάκης, ο παπα-Γρηγοράκης από τα Τσέρια, κ.α. Αργότερα η κοινότητα Σέλιτσας μετονομάστηκε σε κοινότητα Βέργας.

²⁵ Καπετανάκης Σ.Γ., (2015), 673.

²⁶ Α.Χ.Ε.Β.Ε. κουτί 116, Φακ. 28.

Ο Ιμπραήμ επιτίθεται στη Μάνη από τη Λακωνία

Ο Ιμπραήμ για πρώτη φορά ηττήθηκε από τους Μανιάτες στη Βέργα και το Δυρό. Προφανώς οι συνεργάτες του και σύμβουλοί του Ευρωπαίοι θεώρησαν ότι σε ένα τόπο που δεν μπορούσε να χρησιμοποιήσει με ευχέρεια το ιππικό και τη φάλαγγα του τακτικού του στρατού οι ελπίδες επιτυχίας είναι λίγες. Έτσι δεν δημιουργείται πανικός, αντίθετα δημιουργείται ενθουσιασμός για να πολεμήσουν και πολεμούν ακόμη και οι γυναίκες. Όμως παρά τις αντιθέσεις συνεργατών του αποφάσισε να ξανά-επιχειρήσει κατά των Μανιατών από την Ανατολική Μάνη, την Λακωνία, που το έδαφός της είναι ομαλότερο. Στις 21 Αυγούστου ο Ιμπραήμ από το στρατόπεδο του στη Λακωνία, επιχείρησε να φθάσει στο δάσος της Βασιλικής (Βασιλική οδός των Βασιλέων της Αρχαίας Σπάρτης)²⁷ να κατέβουν στην Καρδαμύλη μέσω της Ανδρούβιστας (Εξωχώρι), αλλά δεν τα κατάφεραν. Τα τοπωνύμια «Πολεμίστρα», «Νοκολός», και «Κακιά Σκάλα» καταγράφονται από τη λαϊκή μούσα ότι, οι Αιγύπτιοι «...στην Πολεμίστρα πολέμησαν, στο Νοκολό κωλώσανε, και στην Κακοσκάλα σκαλώσανε...».²⁸ Ο λόφος του αναθέματος στον Άγιο Δημήτριο του Δάσους Βασιλικής φανερώνει το ανάθεμα των Μανιατών κατά των Τουρκοαιγυπτίων. Για χρόνια όποιος πέρναγε από εκεί έριχνε και από μια πέτρα. Εκεί δημιουργήθηκε μια πυραμίδα ύψους περί τα 5 μέτρα και διαμέτρου 10 μέτρων. Ο λόφος αυτός υπάρχει μέχρι σήμερα. Το 2005 ο κώνος βρέθηκε σκαμμένος. Κάποιοι, τυμβωρύχοι προφανώς, αναζήτησαν θησαυρό.

Στις 28 Αυγούστου του 1826 ο στρατός του Ιμπραήμ επιχειρώντας νοτιότερα στην Ανατολική Μάνη, έκαψε τη Δεσφίνα και προχώρησε να υποτάξει τους Μανιάτες στον Πολυάραβο όπου ηττήθηκε εκεί οικτρά για τρίτη φορά. Ο Ιμπραήμ πληροφορηθείς τα γενόμενα στην Ανατολική Μάνη απέσυρε τα στρατεύματά του μέσω της Σπάρτης στα Μεσσηνιακά φρούρια.²⁹

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μπορεί στο Ναύπλιο να έγιναν δοξολογίες και να χάρηκαν οι Έλληνες στο άκουσμα των συνεχόμενων νικών των Μανιατών, αλλά ένα από τα σημαντικότερα αποτελέσματα ήταν ότι, ο Ιμπραήμ δεν μπορούσε να ισχυρισθεί πως κατανίκησε τους Έλληνες και υπέταξε τον Μοριά με εξαίρεση μερικά φρούρια (του Ακροκορίνθου, του Ναυπλίου και της Μονεμβασίας). Αγκάθι στα σχέδιά του έμενε η Μάνη, που δεν είχε τη δυνατότητα να κυριαρχήσει πάνω στον λαό της.

Ο Ιμπραήμ αναγκάστηκε από τις νίκες των Μανιατών να αλλάξει τη συμπεριφορά του απέναντι στους Έλληνες και να φέρεται πλέον με ηπιότητα, προσπαθώντας να τους προσελκύσει με το προσκύνημα για να παραδώσουν τα όπλα, αφού με τη στρατιωτική του δύναμη δεν μπόρεσε να κυριαρχήσει σε όλο τον Μοριά. Αντίθετα μέχρι το τέλος 1826 συνέχιζε το καταστροφικό του έργο και το καλοκαίρι στην Κυνουρία έκαψε το χωριό Άγιος Πέτρος, και ακόμη στα πεδινά μέρη της ανατολικής Μάνης κατέστρεψε τα πάντα. Η Έγνικη Εφημερίδα έγραψε τότε: «...δεν άφησε ούτε χωριόν, ούτε οικίαν άκαυστον, ηχημαλώτισε όχι ολίγας αδυνάτους ψυχάς και εσύνακε πολλά ζώα...».

27 Καπετανάκης Σ.Γ., (2015), 716.

28 Σκοπετέας Σταύρος (2001), Η ένδοξη εποποιΐα των Μανιατών, 29-30.

29 Καπετανάκης Σ.Γ., (2015), 739.

Σύμφωνα με τον πολιτικό, διπλωμάτη και ιστορικό Σπυρίδωνα Τρικούπη (1959), οι νίκες των Μανιατών στη Βέργα, το Διρό και τον Πολυάραβο, μαζί με την ηρωική Έξοδο του Μεσολογγίου συνετέλεσαν στην απόφαση των βασιλέων της Αγγλίας, της Γαλλίας και της Ρωσίας να παρέμβουν μεταξύ της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και της κυβέρνησης των Ελλήνων επαναστατών για να σταματήσει η μακρόχρονη αιματοχυσία.

Η πολιορκία και η Έξοδος του Μεσολογγίου συγκίνησαν τους Ευρωπαϊκούς λαούς, οι οποίοι πίεζαν τους βασιλείς τους να παρέμβουν για να σταματήσει ο πόλεμος. Οι νίκες των Μανιατών έπεισαν τους βασιλείς ότι, ο πόλεμος δεν τελειώνει, αφού η Μάνη δεν υποτάσσεται δια των όπλων. Μετά δε και τη ναυμαχία του Ναυαρίνου στις 20 Οκτωβρίου 1827, οι παράγοντες αυτοί ώθησαν τις τρεις μεγάλες δυνάμεις Αγγλίας, Γαλλίας και Ρωσίας στην σύνταξη του πρωτοκόλλου του Λονδίνου στις 16 Νοεμβρίου 1828, το οποίο προέβλεπε να γίνει ο Μοριάς Ηγεμονία φόρου υποτελής στον Σουλτάνο, κάτι που η Οθωμανική αυτοκρατορία δεν δέχθηκε. Έτσι μετά τον Ρωσοτουρκικό πόλεμο και τη συνθήκη της Ανδριανούπολης το 1829, η Οθωμανική Αυτοκρατορία αποδέχτηκε τη συνθήκη ανεξαρτησίας των Ελλήνων το 1830. Το νέο Ελληνικό κράτος περιλάμβανε την Πελοπόννησο, τη Ρούμελη (γραμμή Αχελώου-Σπερχειού) και τις Κυκλάδες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βαγιακάκος Δικαίος (1982): Ο Ιμπραήμ εναντίον της Μάνης. Αθήναι Γ.Α.Κ. - Α.Χ.Ε.Β.Ε. Αρχείο Χειρογράφων Εθνικής Βιβλιοθήκης Ελλάδος. (Συλλογή Βλάχου Α.)
- Καπετανάκη Σοφία (1990): «Περιγραφή διαδρομής Καλαμάτας Κιτριών από τον W. Gell».
- Καπετανάκης Σταύρος (1986): «Ο γέρο-Παναγιωτάκης Καπετανάκης, η ζωή του, ο τόπος του, η διαθήκη του», Λακωνικά Σπουδαί 8.
- Καπετανάκη Σ.Σ. (1990). «Περιγραφή διαδρομής Καλαμάτας Κιτριών από τον W. Gell», Λακωνικά Σπουδαί 10.
- Καπετανάκης Σταύρος (2008): Αριστεία 1821 σε Μανιάτες αγωνιστές, έκδ. Αδούλωτη, Μάνη, Αερόπολης.
- Καπετανάκης Σταύρος (2015): Οι Μανιάτες στην Επανάσταση του 1821, Λακωνικά Σπουδαί, Περιοδικό Σύγγραμμα της Εταιρείας Λακωνικών Σπουδών, Παράρτημα 18.
- Κόκκινος Διονύσιος (1956): Η Ελληνική Επανάσταση, έκδ. «Μέλισσα», Αθήναι. Τόμος 1.
- Κολοκοτρώνης Θεόδωρος (1846): Διήγησις Συμβάντων της Ελληνικής Φυλής από το 1770 έως τα 1836, Τύποις Χ. Νικογίδου Φιλαδελφεύς, Αθήναι.
- Κοτσώνης Κωνσταντίνος (1974): «Βέργα, Σύμβολο θάρρους και αντοχής» Περιοδικό Ιθώμη, Αρ. 6 σελ.10-16, Καλαμάτα.
- Λιγνός Αντώνιος, Αρχείο της Κοινότητας Ύδρας, Τόμ. Α΄ -ΙΒ΄.
- Λουκάτος Σπύρος (1988): Γεώργιος Μαυρομιχάλης και Ιμπραήμ πασάς, Λακωνικά Σπουδαί, Τόμος 19, σελ. 189-226.
- Μεσσηνιακή Γερουσία (1821): Προκήρυξη προς τας Ευρωπαϊκάς Αυλὰς
- Παυσανίου Μεσσηνιακά (1979): Εκδοτική Αθηνών Α.Ε., σελ. 35, Αθήναι
- Ρώμας Διονύσιος, Αρχείο, Τομ. Α΄ και Β΄.
- Ρέππας Χρήστος (2012): Υπόθεση Κατασκοπίας κατά την επανάσταση του 1821, Αθήναι.

Σκοπετέας Σταύρος (1951): «Το Αλμυρό και η ιστορία του», εις Διον. Γ. Βογιόπουλου. Μεσσηνιακόν Ημερολόγιον, Τομ. Β΄, σ. 103-106.

Σκοπετέας Σταύρος (2001): Η ένδοξη εποποιΐα των Μανιατών κατά του Ιμπραήμ πασά (Μάχαι Βέργας -Διρού, Κακής Σκάλας, Πολεμίστρας, Ανδρούβιστας, Πολυαράβου), Αθήναι (Αναδημοσιεύσεις).

Τρικούπης Σπυρίδων (1959): Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως, Εκδόσεις Χάρη Πάτση, Αθήναι, Τόμος Δ΄, σελ. 26-28.

Φραντζής Αμβρόσιος (1839): Επιτομή της Ιστορίας της Αναγεννηθείσης Ελλάδος, Αρχομένη από του έτους 1715 και άγουσα το 1835, Τόμος Β΄, ΑΘΗΝΑΙ.

Φωτάκος (Φώτιος Χρυσανθόπουλος) (1858): Απομνημονεύματα της Ελληνικής Επανάστασεως Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, Τύποις και Βιβλιοπολείω Π.Α. Σακελλαρίου, Αθήναι.

Φωτόπουλος Αθανάσιος (2002): Οι Γιατράκοι το 1821, Τομ. Α΄ και Β΄, Αθήνα.

THE CONTRIBUTION OF ALMYROS VERGA TO THE GREEK REVOLUTION

Summary:

In Nafplio, many doxologies took place and the Greeks rejoiced in the hearing of the consecutive victories of the Maniots, but the most important issue was that Ibrahim could not claim to have conquered the Greeks and subdued Morias with the exception of a few fortresses (of Acrocorinth, of Nafplio and Monemvasia). A thorn in his plans was Mani, where he did not have the ability to dominate its people.

Ibrahim was forced to change his attitude towards the Greeks and to behave more gently by the victories of the Maniots. He continued his destructive work until the end of 1826 and in the summer that year he burned the village of Agios Petros, in Kynouria, and destroyed everything even in the lowland parts of eastern Mani. The "General Journal" wrote then: "... he left neither a village nor a house unburned, he captured not a few weak souls and ate many animals...".

According to the politician, diplomat and historian Spyridon Trikoupis (1959), the victories of the Maniots at Verga, Diros and Polyaravos, together with the heroic Missolonghi Breakout, contributed to the decision of the kings of England, France and Russia to intervene and act as conciliators between the Ottoman Empire and the Greek government of revolutionaries to stop the long lasted bloodshed. The siege and the Missolonghi Breakout moved the Europeans, who pressured their kings to intervene and stop the war. The victories in Mani convinced the kings that the war was not to end, since Mani did not surrender under the force of arms. After the naval battle of Navarino on October 20 (1827), these factors forced the three great powers of England, France and Russia into the drafting of the London Protocol on November 16 (1828), which provided for the Morias Hegemony to become subject to the Sultan, but the Ottoman Empire did not accept it. Thus, after the Russian-Turkish war and the treaty of Andrianoupolis in 1829, the Ottoman Empire accepted the treaty of independence of the Greeks in 1830. The new Greek state included the Peloponnese, Roumeli (Acheloos-Sperchios line) and the Cyclades islands.

Keywords:

Almyro,
Verga,
Revolution,
Ibrahim,
Mani,
Maniots.